

Tarihçi İmgesinden "Medya" Sözcülüğüne
GEÇMİŞİ GÜNCELLEŞTİRMEK

Salih Özbaran

İSTANBUL, 2011

Tarihçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakoğlu

Editör: Hadiye Yılmaz

Kapak tasarımı: Uğur Aydedim

Sayfa tasarımı: Güler Kızılelma

Birinci baskı: Kasım 2011, İstanbul

Boyutlar: 13.5 x 21 cm

Sayfa sayısı: 216

ISBN: 978-605-4534-08-1

Baskı ve cilt: Kitap Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Davutpaşa Caddesi No: 123 Kat: 1

Topkapı / ZEYTİNBURNU-İSTANBUL

+90 (212) 482 99 10

Sertifika no: 16053

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitabevi.com

Moda Caddesi No: 104/A Moda / KADIKÖY-İSTANBUL

Tel: 0216 418 68 86

GSM: 0530 370 74 11

E-posta: info@tarihcikitabevi.com

Tarihçi İmgesinden "Medya" Sözcülüğüne

GEÇMİŞİ GÜNCELLEŞTİRMEK

SALİH ÖZBARAN

Tarihçi
Kitabevi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 11

GİRİŞ 15

Tarihçilikte Yarım Yüzyılı Tamamlarken

I. BÖLÜM

TARİH(Çİ) VE "MEDYA"

Yaygın Tarihçilikte Nesnel Bilgi Sorunu 25

Üniversite Kürsüsünden "Medya" Sözcülüğüne:

Tarih Tasarımı 43

"Medya" Tarihçiliği 67

"Medya"da Tarihçilik Zanaatları 73

"Şehnâmecilik"ten "Medya Tanıklığı"na 77

"Biz"leştirilen Osmanlı ve Tarih 83

"Biz"li Tarihçilik ve Osmanlı 89

Bilimselden "Medyatik"e Tarih(çilik) 95

II. BÖLÜM
YAŞANMIŞLIKTA VE SINIRLARDA TARİH

Yaşanmışlıktır Tarih:

Bilge Kişi Şerafettin Turan 103

Kimlikler Basit Birer Etiket Değildir:

Nuri Bilgin'in Kimlik İnşası 111

Yıllara Damga Vurmuş Bir Aydın:

Orhan Burian 117

Zeki Arıkan'dan

Bir Orhan Burian Ürünü Daha 125

Suraiya Faroqhi İle

Osmanlı Sınırlarında Gezinti 133

"Sömürü" İle "Pax-Ottomana" Arasına Sıkıştırılmış

Bir Konu:

Osmanlı Yönetiminde Arap Ülkeleri 155

Osmanlı Tarihçiliğinde İslam ve

"Ahmet Yaşar Ocak" Farkı 179

SONUÇ YERİNE

"Medya"nın Tarih(çilik) Sınavı! 191

DİZİN 205

*Çoğu 2008-2010 yıllarında yayınlanmış,
"medya"nın tarih algılamasına ve yaymasına,
kimi tarihçi değerlendirilmelerine,
dolayısıyla anılan sürece tanıklık eden bu derleme,
86. doğum yıldönümünde
bilge kişi, Türkçe ustası, çağını yakalayan tarihçi*

Şerafettin Turan'a bir armağandır, saygıyla...

Salih Özbaran, 1940 yılında Turgutlu'da doğdu. İlköğretimi orada, liseyi Manisa'da tamamladı. 1963 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü (ve beraberinde Yükseköğretmen Okulu'nu) bitirdi. 1969'da Londra Üniversitesi'nde tarih doktorasını tamamladı. 1970-77 yıllarında İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nde Asistan Dr. olarak çalıştı. Londra ve Lizbon'da incelemelerde bulundu. 1977'de Doçent oldu ve 1979'da da Ege Üniversitesi'ne naklen geçti. EÜ'de Tarih Bölümü kuruculuğunda görev aldı. Eğitim ve öğretim işleri yanında Bölüm Başkanlığı ve Dekan Yardımcılığı görevlerini yürüttü. 1982 yılında Ege Üniversitesi Senatosu'na profesörlüğe yükseltildi. 1985-86 döneminde Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi'nde dekanlık yaptı. Öğretim üyeliğini sürdürürken tarih eğitimi sorunlarına eğildi. 1998 yılında sağlık sorunları nedeniyle emekli oldu. Özbaran, Yükseköğretim Kurulu ve Dışişleri Bakanlığı'nın önerileriyle ve Cambridge Üniversitesi'nin onayıyla bu üniversitede 1999-2000 yıllarında "Mustafa Kemal Atatürk Ziyaretçi Profesörü" olarak Osmanlı tarihi dersleri, seminerler ve konferanslar verdi. Özbaran evli ve bir çocuk babasıdır. Çalışmalarını İzmir'de sürdürmektedir.

Salih Özbaran'ın Eserleri

Özbaran'ın çeviri ve derleme kitaplarının, yurtiçi ve yurtdışında çeşitli dergilerde yayınlanmış makalelerinin dışında, Osmanlı tarihi, tarihçilik ve tarih eğitimine ilişkin yayınları şunlardır:

Tarih ve Öğretimi, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992.

The Ottoman Response to European Expansion, İstanbul, ISIS, 1994.

Tarih, Tarihçi ve Toplum, İstanbul: Tarih Vakfı, 1997, 2005.

Güdümlü Tarih, İstanbul: Cem Yayınevi, 2003.

Yemen'den Basra'ya Sınırdaki Osmanlı, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2004.

Bir Osmanlı Kimliği, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2004.

Portekizli Seyyahlar, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007.

Osmanlı'yı Özlemek ya da Tarih Tasarlamak, Ankara, İmge Yayınevi, 2007.

Ottoman Expansion towards the Indian Ocean, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2009.

ÖNSÖZ

Tarih(çilik) gün geçtikçe çetrefilleşiyor, kaynağı belirsizliğe zorlanıyor, söylem kargaşasına gark ediliyor, son sözü "medya"ca söylenen bir alan haline getiriliyor adeta. Çoğunlukla akademik dünyada üretilen bilgiler, türlü yorumcuların çeşitlendirdiği kalıplarla topluma yansıtılırken politik ve ideolojik cendere içine sokuluyor, yüzyıllar boyunca geliştirilen kavram ve kurallara ters düşme pahasına adeta piyasa ve iktidar beklentilerine merhem gibi kullanılıyor. Çok daha geniş ve çeşitli konuları kapsam içine alacağı yerde -yüzyıllardır zenginleştirilmeye çalışılan yöntemlerine karşın- çoğunlukla belli kesimlerin temsilciliğini yapıyor.

Tarih(çilik) esas mecrasında -aslında kendi otonomisinin ve ona yardımcı olan bilim ve sanat dallarının göstergeleriyle doğru sayabileceğimiz yolda da yürüyor. Öte yandan geliştiriliyor, renklendiriliyor. Kimi üniversitelerden yansıyan araştırmaların saçtığı bilgilerle arşivlerde, kitaplıklarda, müzelerde ve kıyıda köşede kalmış bilgi kümelerinde depolanmış ham maddeler seslendiriliyor. Ciddi yayıncılık ilkesiyle yola çıkanlarca toplum bilgilendiriliyor ve öğretimini yüklenmiş eğitimcilerce de öğrenci kalabalığına çağdaş yöntemlerle ulaştırılmaya çalışılıyor (eksik ve sakıncalı tarafları büyük boyutlarda olsa da). Bu derleme kitap, belirttiğim yaklaşımlar arasında gidip gelen bir sürece -sadece son birkaç yıllığa- değiniyor. Bir yandan tarihçiliğin yağmalan-

dığı anları yansıtmayı amaçlıyor, diğer yandan mesleğin bilimselliğini onaylayan kimi tarihçilere yer veriyor.

Benim yarım yüzyıla dayanan tarihçilik deneyimimi yansıtan özet bir girişten sonra "Tarih(çi) ve Medya" başlığını taşıyan I. Bölüm, tarih bilgilerini üreten akademisyenler ile hazır bilgileri pazarlayan sözcüler arasında gidip geliyor. Sabırla ve donanımı hiç de kolay olmayan zanaatkârlıklarla ortaya konan bir uğraş alanının sorumsuzca yağmalanmasının getirebileceği olumsuzlukları sergilemeye çalışıyor. II. Bölüm ise bu bilgi dalına bilimsel anlamda katkıda bulunan bazı tarihçi, bilgin ve aydın kişilerin eserleri üstüne yapılan yorumları derlemeye çalışıyor. Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarında ve sınırötelerinde gezinen tarihçilerin açtığı ufuklara değiniyor. Sonuç yerine koyduğum bir söyleşi ise Ocak 2011'de gösterime giren bir diziden hareketle "medya"nın geçmiş değerlendirmesiyle varılan aşamaya değiniyor.

Bu derleme, ne bir tarihsel konunun kronolojik sunumudur ne de onun yapısal ya da zihinsel yönlerini analiz eden bir incelemedir. Bütünleştirilen yazılarımın amacı, tarihçilik çalışmalarında ve onun yaygınlaştırılması yolunda araya giren bir tarihçinin izlenimlerinden başka bir şey değildir. Kısacası, siyaset koltuğundaki yetkisine dayanarak yargıda bulunanlara ve "medya" yoluyla tarih incileri saçanlara karşı, mesleğini akademik düzeyde tutmaya çalışan bir tarihçinin yorumlarıdır.

Çok iyi biliyorum ki, tarihçi de son noktayı koyan kişi olmayacaktır, doğal olarak. Böyle bir nokta hiçbir zaman konmayacaktır. Ancak, tarihçilik mesleğinde kazanılan disiplinin temsilcilerince saptanan bilgiler ya da böyle bir bilgi dalında yetişmeye çalışmış bir kişinin ve kişilerin yet-

ÖNSÖZ

kileri yadsınmamalıdır. Aksi halde tarihçilikte ve onu kullananlar nezdinde yaratılacak karmaşa, bizleri geçmişin bilimsel imgesinden yoksun bırakabilir. Tarihçilik sorumlularınca geliştiriliyor şüphesiz. Ancak, güzellikleri ve eleştirileri yanında onu tahrif edenler ve keyfi kullananlarca yankılandırılmaları ve böylece oluşan tehlikeleri taşıyıp getirmesi de eksik olmuyor.

Adı "Tarihçi" olan ve bu derlemeyi yayınları arasına alan Kitabevi'nin Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni Necip Azakoğlu'na ve editörlüğünü üstlenen Sayın Hadiye Yılmaz'a teşekkür ederim.

Salih ÖZBARAN

Bornova, Eylül 2011

"BİZ"Lİ TARİHÇİLİK VE OSMANLI*

Bir yandan Osmanlı tarihinin geniş coğrafyasının uzak köşelerinde (Balkanlar'ın Tuna boylarında ya da Arabistan'ın çöllerinde, Afrika'da Nil'in suladığı havzalarda ya da Kırım'ın Rusya içlerine taşan kuytularında) yaşamış toplulukların kimliklerini "biz" aidiyetinde toplayacaksınız... Yani tarihi, padişah imparatorluğunda barutun ateşlendiği, kadirgalarının kürek çektiği, adının hutbede okunduğu sınırlara kadar uzatıp oraları ve oradakileri "bizim yeniçeriler" in fethettiği "biz" olarak niteleyeceksiniz... Diğer yandan da vatan sınırları çizilmiş, 20. yüzyıl ilk çeyreğinde şekillenmiş laik Türkiye Cumhuriyeti'nin kimliği içinde barınacaksınız! Hem tarihçilik ilkelerine ters hem de Türkiye Cumhuriyeti'ni dışlayan ve doğrudan Osmanlı ile bağlantı kurmak isteyen ideolojik bir yaklaşım! Hatırlatmakta yarar var; ciddi tarihçiler bu yaklaşımı "anakronik" olarak nitelendirmekteler.

Tarih Saygınlığını Yitiriyor

Osmanlı tarihi -bilgi(!) bombardımanına tutulmasına rağmen- saygınlığını yitiriyor. Osmanlı peşinde olanlar onu bir özlem edebiyatı içine sokmaya çalışıyorlar. Oysa tarih, ölü maziye ilişkin bir tasarımdır. Bu tasarım "başka"larıyla, evrensel ölçekte paylaşılmadığı sürece fazlaca bir değer taşı-

* 20 Ekim 2009 tarihinde *Cumhuriyet*'te yayınlanmıştır.

maz; sadece kendi mahzenine kapanmış özellik sayılır. Yine aynı özlem duygularıyla yaşayanlar ve Osmanlı propagandası yapanlar bilmeliler ki, Osmanlı tarihi (istenildiği kadar "biz Osmanlıların devamıyız" formatına oturtulup günümüz 100 yıl öncesinin çok ötelere duygusal olarak, hatta abidevi eserlerle ve sanat özellikleriyle, bağlanmaya çalışılsın) tüm güzellikleriyle ya da yanlışlıklarıyla geçmişte kalmıştır, 600 küsur yıllık bir süreç olarak. Şu anda yaşanan ortam Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşturduğu ortamdır. Bu cumhuriyetle gönenç duyabilirsiniz ya da uygulamalarını eleştirebilirsiniz. Emperyalizme karşı yaratılan bir vatandaş nice zorluklarla ulaşılan başarılarla övünebilirsiniz ya da (kurtuluş mücadelesinden sonra, insan haklarında ne denli gelişim beklenebilir sorusuna verilebilecek yanıtı gözardı etmeden) demokratik açılımlarındaki eksiklik ve yanlışlıkları belirleyip muhalif durabilirsiniz. Ancak bulunduğunuz noktadan gerilere gidemezsiniz. Osmanlı kaftanı giyseniz, "biz"li anlatımlarla üç kıtada nam saldırganı düşünseniz, siyasal zorlamalara ve mahalle baskılarına maruz bırakılsanız bile. Tarihçilik devreye girer daima; geliştirilebilir ancak. Üstad tarihçi Halil İnalcık'ın Taha Akyol'a gönderdiği bir uyarı mektubunda (*Milliyet*, 2 Kasım 2007) çok güzel özetliyor bu mesleğin gereklerini: "*Bir tarihçi sıfatıyla benim gözlemim, Batı, Türkiye'ye karşı 19. yüzyılda Osmanlı'ya uyguladığı politikayı sürdürmektedir. Cumhuriyet Türkiye'sinin Osmanlı olmadığını anlatmak bizim ödevimizdir*".

Gerçekten, bunu "bizim" profesyonel tarihçilerimizin, tarih öğretmenlerimizin ve tarihçiliğe soyunmuş gazetecilerimizin öncelikle düşünmeleri gerekmektedir. Şüphesiz, bulunduğumuz konuma nasıl gelindiğini bilmek için Türk Tarihi, Osmanlı Tarihi ve İslam Tarihi çok gereklidir, başka im-

paratorluk, devlet ve toplumlarının tarihi de. Arşiv ve kitaplıklardaki tarih araştırmaları, açık alanlardaki kazılar, su altı arkeolojileri ya da havadan alınan görüntüler yeni bilgilere ulaşmak için yapılır. Tarih bu bağlamda tasarlanır, öğretilir. Bulgular sadece onları ortaya koyanların malı değildir, evrenseldir. Aynen tıpta, fizikte, sosyolojide olduğu gibi. "Biz"li cümleler ancak bu yönde düşünüldüğünde, insanlığın ortak malı olarak nitelendirildiğinde anlam kazanır herhalde. Kişisel gurur, bölgesel veya kurumsal övünme ve beğenilmişlik duygusu evrensel boyutlarda paylaşılabilirdiği derecede tarihsel damgası yer. Günümüzde, 1480 yılına ait Osmanlı donanmasıyla Otranto (İtalya) Seferi'ne "biz" olarak çıkan bir akademisyenin televizyon konuşması, tarih disiplinini alt üst etmektedir. Tursun Bey'in Fatih Sultan Mehmed dönemine ait eseri *Tarih-i Ebül-feth* bile (Sultan'a övgüde kusur etmeden) kendisini değil, sultanı, Gedük Ahmed Paşa'yı ve donanmanın serüvenini nakletmiştir. Olayı "*Binaberin ma'nâ Gedük Ahmed Paşa'yı sene erbâ'in ve semânîne ve semâni mi'e târihinde [1480 yılında], azîm tonanma ile Pulya cezâresine saldı. [...] kabr ile feth etti*" biçiminde kaydetmiştir. Kendisinden 500 yıl sonra, günümüzdeki "modern müverrihler"e ve "tarihçilik yapan gazeteciler"e yol göstermiştir adeta.

Osmanlıların Anadolu beylikleri ile yaptıkları mücadelelerde kendinizi nereye koyacaksınız (onlar Osmanlı'dan daha mı az Türk veya Müslümandı)? Türkiye Cumhuriyeti'nin (Osmanlı'dan daha az Türk ya da daha az Müslüman olmayan) tarihini yansıtırken nerede mevzi alacaksınız? Hâlâ "biz" ile Anadolu Türk beylikleri ya da Türkiye Cumhuriyeti karşısında Osmanlı olmaya devam mı edeceksiniz. Yoksa tarih disiplininin gereklerini yerine getire-

rek kendinize iyi bir gözlemci sıfatı yükleyip bu disiplinin bilimsel özelliğine katkıda mı bulunacaksınız? Çağın ya kalamış bir tarihçi mi olacaksınız? Çok iyi bilinmektedir ki, tarihçilik popülizmin at koşturduğu yerde, hükümet dal-kavukluğu yapılan ortamda doğruya ulaşamaz. Gazeteciliğe soyunmanın da bir düsturu olmalı.

Nasıl Bir Sorumluluk!

"Tarihin ya uyuyan güzel senaryosuyla ya da sokaktaki kişiyi büyüleme söylemiyle kurbanlarını yarattığı" deyişi hiç de boş değil. Yine "güçlülerin çıkarı için ve güçlüler tarafından tarihin saptırılması"na yol açan yaklaşımların yıkımı da unutulmamalıdır. Tarihçi yaşadığı zamanda tanık olduğu politik gelişmelerde taraf olabilir, belki olmalıdır da. Ancak bunu yaparken alay etmenin sınırlarını, hatta yaptıklarının pişmanlıklarını hissettiği kadar çağcılığın bahsettiği ortamın yerel ve evrensel değerlerini duyumsamalıdır. O, olup bitenleri ortaya çıkarmaya çalışır, yakaladıklarını derler, en önemlisi de onları anlamaya çalışır. Tüm bu aşamalardan sonra onu topluma açar. Ama yine tarihçi disipliniyle, edebi çikiciliğiyle ve -tabii ki- çağdaş sorumluluğuyla.

Soru ortada: Neden tarihçilik yapıyorsunuz? Kazancınız oradan gelse dahi (büyük paralar kazansanız dahi), hatta onu bir hobi olarak algılasanız bile, geçmişle uğraşmanızın amacı nedir? Maişetiniz oradan geliyorsa eğer, o parayı/dirliği hak ettiğinizi mazur gösterecek gerekçeniz nedir? Belki de en can alıcı soru şu: Yaptığınız bu işte -profesyonel tarihçi, vülgarize ustası veya gazeteci/jurnalist olarak- sorumluluğunuz (özellikle de yetkiniz) nedir?

Doğaldır ki, tarihçiler gerektiğinde kabullenilebilir bir geçmiş imgesi yaratmaya çalışırlar, gazeteciler de bu imgeleri kullanırlar. Toplumun/meraklının/öğrencinin geçmişe duyabilecekleri ilgi hiç bitmeyeceğine göre bu gruplar onu durmaksızın, her yerde arayacaklardır. Bu istek ve arayışlara yanıt veremeyen profesyonel tarihçi kadrosu değerini yitirecektir. Hiç şüphe yok ki, **güncel** sorumluluğu olan bilimsel ve sanatkâr tarihçilere ihtiyacımız var. Türk tarihçiliğinin "medyatik" olmayan ama gerçekten seçkin, güngörmüş temsilcisi Şerafettin Turan boşuna tanımlamamış bu disiplini, "*Yaşanmışlıktır tarih, yaşanmışlık*" diye. Bunun anlamı, yaşanan günlerin sorumluluğuyla bakabilmektir geçmişe. 100, 200, 500 yıl geride kalmış olgulara tüm akademik ve sanatsal deneyimlerle bakarak, onu çağdaşlığın gerektirdikleriyle algılayarak. Tarihçilik çağcıl kalmakla icra edilebilir ancak. Aşılmış sorunları ve yöntemleri yeniden pişirmekle değil.

Sonuç

"Biz"li anlatım özürdür "tarihçi" için. Tarafgirliğin ifadesidir. Sorumsuz bir kişinin sığınağıdır. Cumhuriyet'i dışlayıp Osmanlı'yı "biz" kimliğinde algılamak tarihçilik değildir. Ne var ki, bu meslekte yaratılabilecek ve övünebileceğimiz "biz" okulu/ekolü çok manidar olabilir. Türk tarihçiliğinin birincil ihtiyacı budur.

DİZİN

- II. Abdülhamit, 70.
12 Eylül 1980, 19, 108, - dar-
besi, 45, 68.
12 Mart, 108.
- A Study of History*, 43.
Abdülcelil Temimi, 163.
Abdülhamid el-Batrik, 155.
Adalet ve Kalkınma Partisi,
27, 56, 95, 133.
Adalı, Hasan, 155.
Adriyatik Denizi, 146.
Afganistan, 121.
Afrika, 17, 57, 89, 146-147,
155, 200-201.
Ahmed Abdurrahim Mustafa,
164.
Ahmed Resmi, 150.
Ahmed Vasıf, 84.
Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve
Müzesi, 99.
Akademik çalışmalar, 178, -
dünya, 95, 97, 107, 127, 160,
- saygı, 87.
Akademisyen, 28, 35, 39, 47,
57-58, 116, 124, 125, 136,
161.
Akarlı, Engin, 159.
Akdağ, Mustafa, 107, 139.
Akdeniz, 47, 107, 148.
Akyol, Taha, 90.
Ali Reis, 150-151.
Alman, 79, 142.
Almanya, 79.
Altaylı, Fatih, 53-54.
Altundağ, Şinasi, 107, 155.
Amerika Birleşik Devletleri,
27, 119, 201, 137, 156, 159.
Anadolu, 54, 91, 106, 121,
139-140, 152, 171, 174-175,
188, 198, - beylikleri, 91, -
şehirleri, 139, - Türk bey-
likleri, 91.
Anıtkabir, 106.
Ankara Üniversitesi Dil ve
Tarih-Coğrafya Fakültesi,
126.
Anneles Okulu, 32, 141.
Arabistan, 89, 159, 168.
Arap, - eyaletleri, 156-157, 169,
172-174, 176, -lar, 156, 159-
161, 165, 168, 172, - tarihçi,
157, 164, 165, 167, - tarihçi-
liği, 163-165, - toprakları,
165, 171-173, 177, - ülkeleri,
155-157-158, 162-165, 170,
175-176, - vilâyetleri, 164.
Arapça, 49, 169, 176.

- Arıkan, Zeki, 19, 52, 60, 111, 117-120, 124-125, 127, 129-130
- Arkeologlar, 122.
- Arnavut, 199.
- Aslan, Ahmet, 52, 60.
- Asya, 57, 164, 168, 200-201.
- Avrupa, 137, 144-145, 150, 156, 160, 164, 166, 177, 199, -lılar, 149, 160, 175, -merkezcilik, 137.
- Avusturyalı, 85.
- Aybars, Ergün, 19.
- Baer, G., 155.
- Balkanlar, 57, 89, 123, 174.
- Barbaros, Frederik, 122.
- Barbir, Karl K., 157.
- Bardakçı, Murat, 48, 53.
- Barkan, Ömer Lütfi, 107, 139, 142.
- Basra Körfezi, 147, 162-163, 168.
- Başaran, Mehmet, 119.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 17, 103, 155.
- Batı, 81, 90, 98, 114, 137, 150-151, 158-159, 176-177, 202, - kültürü, 123, -lı, 76, 157, 169, 175, 178, - tarihçiliği, 176, -lı aydın, 157.
- Baysun, M. Cavid (Ord. Prof.), 30.
- Bayur, Yusuf Hikmet, 193.
- Bektaş, 188.
- Berberi, 199.
- Berkes, Niyazi, 18, 107.
- Berktaş, Halil, 56.
- Bilim ve Ütopya*, 191.
- Bilimsel, - bilgi, 30, - eser, 119, - faaliyet, 30, - kaygı, 18, - makaleler, 34, - tarihçilik, 177, - unvanlar, 87, - karakter, 86.
- Birgen, Muhittin, 117, 130.
- Bizans, 143, 188, 198.
- Bloch, Marc, 44.
- Boran, Behice, 107.
- Boston, 61.
- Boşnak, 199.
- Bowen, Harold, 127, 156.
- Braudel, Fernand, 47.
- Brezilyalı, 137.
- Bruno, Giardano, 185.
- Buca Eğitim Fakültesi, 19-20, 44.
- Budapeşte, 147.
- Bulgar, 199.
- Burian, Kısmet, 119-120.
- Burian, Orhan, 117-123, 125-130
- Büyük Ortadoğu Projesi (BOP), 57, 159, 178
- Büyük Osmanlı Projesi, 57, 176.
- Byron, 126.
- Cambridge Üniversitesi, 20, 121, 126, 139, 142.
- Carlos, Roberto, 137.
- Carr, 61, 63.
- Celalzâde Mustafa, 202.
- Cemaleddin eş-Şeyyal, 155.
- Collingwood, 64.

- Cumhuriyet, 27, 54, 67, 74, 76, 90, 93, 105-106, 109, 115, 125-126, 129-130, 133, 135-136, 142, 154, 160, 189, 192, 196-197, 203, - Devrimi, 76, 196, - Rönesansı, 130, - Savcısı, 79, - Türkiye'si, 90, 115.
- Cumhuriyet*, 67, 73, 83, 89.
- Cumhuriyet Kitap*, 111, 117-118, 125.
- Çaldağı, 16.
- Çerkez, 199.
- Çeşmî-zâde, 84.
- Çetin, Hikmet, 160-161.
- Çorum, 121.
- Darülharb, 143-144.
- Darüislam, 143.
- Daş, Mustafa, 46.
- Davudoğlu, Ahmet, 27.
- Demir, Aydoğan, 19.
- Deniz feneri, 79.
- Desdemona, 124.
- Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 103, 106, 126.
- Din, 47, 74, 79, 81, 115, 133, 135, 149, 160, 165, 177-178, 186, 189, 190, 201, - kardeşliği, 165.
- Dini, - düşünce, 179, - temeller, 143, - duygular, 85-86.
- Dinsel, - homojenlik, 60, - prensipler, 170.
- Diyâr-ı Rûm, 188, 198.
- Doğabilim, 32.
- Doğu Anadolu, 106.
- Doğu Roma İmparatorluğu, 202.
- Doğu Romalılar, 188.
- Doğu ve Afrika Çalışmaları Fakültesi, 17.
- Doğu ve Afrika Çalışmaları Okulu, 155.
- Dokuz Eylül Üniversitesi, 19, 44, 46, 49, 106, - Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Başkanlığı, 106, - Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanlığı,
- Doster, Barış, 96-97.
- Dover, 123.
- Dört Halife dönemi, 143.
- Dubrovnik, 146.
- Duby, Georges, 36.
- Dünya tarihçiliği, 139.
- Dünya tarihi, 41, 109.
- Eastern Asiatic (Fakari), 169.
- Ebubekir Râtip, 150.
- Ege Bölgesi, 130.
- Ege Üniversitesi, 19, 104, - Edebiyat Fakültesi, 43, 118.
- Eldem, Edhem, 36-37, 96.
- Elizabeth dönemi, 128.
- Emperyalizm, 16, 21, 109, 177-178.
- Ercan, Yavuz, 103.
- Erciş, 106.
- Erdem, Hakan, 35, 55.
- Erdoğan, Recep Tayyip, 176.
- Ermeni, 56, 113, 199, -ler, 71, 148, - Meselesi, 113.

- Ertuğrul, Muhsin, 119.
 Erzincan, 130.
 Etnoğrafya Müzesi, 106.
 Evans, Richard, 39.
 Evliya Çelebi, 151.
- Faroqhi, Suraiya, 133, 138-144, 146-154.
 Farsça, 49.
 Fas, 149, 178.
 Fatih Sultan Mehmed, 91.
 Fındıklılı Süleyman Efendi, 84.
 Fransa, 119, 130, 171.
 Fransız, 36, 64, 141, 144, 148, 174, 185.
 Freiburg Üniversitesi, 183.
 Frenk ülkeleri, 146.
- Garden, Covent, 123-124.
 Gazi Eğitim Enstitüsü, 106.
 Gazimihal, Emel, 122.
 Gediz Ovası, 16.
 Gedük Ahmed Paşa, 91.
 Genç, Mehmet, 139.
 Geyl, Pieter (Hollandalı Tarihçi), 32.
 Gibb, Hamilton, 156.
 Gibbon, 47.
 Ginsburg, Carlo, 185.
 Gökbilgin, Tayyib, 130, 139.
 Gökyay, Orhan Şaik, 119.
 Gölpinarlı, Aldülbaki, 182.
 Görsel tarih, 70,
 Gülersoy, Çelik, 203.
 Gülizar Hanım, 106.
 Güney Amerika, 201.
- Güney Doğu Asya, 57.
 Günyol, Vedat, 119, 126.
 Güvenç, Bozkurt, 111.
 Güyünç, Nejat, 130.
- Habeşistan, 168.
 Habsburg, 144, 150.
 Hacc, 140, 146, 152.
 Hacettepe Üniversitesi, 38, 160, 180.
 Halacoğlu, Yusuf, 56.
 Halefoğlu, Vahit, 161.
 Hamlet, 126,
 Hardy, Thomas, 127.
 Harem, 171, 193, 195,
 Hathaway, Jane, 157-159, 167-175.
 Haydari, 188.
 Herodot, 47.
 Hıristiyan, 143-144, 149, 151, 171, 194, - Avrupa devletleri, 144.
 Hırvat, 199.
 Hicaz, 140, 146, 164.
 Hindistan, 149, 151.
 Hint Okyanusu, 17, 148, 168, 196.
 Hobsbawm, Eric, 32.
 Hoca Saadeddin, 202.
 Hollanda, 151, 171, -lı, 32, 148.
 Holt, P. M., 155-156, 167.
 Hourani, Albert, 157.
- Irak, 149, 157, 159.

- İbn-i Kemal, 107.
- İdeolojik, - beklentiler, 65, 172, - kullanım, 67, - spekülasyon, 71.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin, 165.
- İktidar, 11, 19, 21, 25, 39, 45, 49, 58-59, 71, 74, 76, 78, 80-81, 95, 135, 189, 191-193, 197, 199.
- İktisat, 18, 45, 68.
- İnalcık, Halil, 41, 47-48, 54-55, 77, 81, 90, 96, 107, 127, 139, 146, 193, 200.
- İnan, Afet, 107.
- İngiliz, 31, 33, 39, 43, 121-123, 126-129, 148, 173, 185, - edebiyatı, 129.
- İngilizce, 27, 49, 127, 138, 156, 175.
- İngiltere, 18, 20, 119, 123, 127-128, 159, 171, 185.
- İran, 144, 148-150, 178.
- İskender, 122.
- İskoç, 124.
- İslam, 51, 54, 67, 90, 109, 143-145, 162, 176, 178-180, 183, 186-189, 196, 198, 202, - tarihçiliği, 182, - tarihi, 51, 67, 90, 182.
- İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCI-CA), 165.
- İslâmiyet, 143.
- İsmet İnönü, 108.
- İsmet İnönü İlkokulu, 16.
- İspanyol, 150.
- İstanbul, 17-18, 43, 49, 103-104, 129-130, 139-140, 143-146, 151, 155, 158, 190, 201.
- İstanbul Üniversitesi, 15, 17-18, 29, 43, 50, 104, 107, - Edebiyat Fakültesi, 15, 29, 129, - Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, 15.
- İtalya, 91, 107, 171, 185.
- İtalyan, 185, 199.
- İtalyanca, 107.
- İzmir, 25, 60, 71, 99, 105, 116, 130, 140, 145.
- Job, 124.
- Kabartmalı Kaya, 121.
- Kabataş Lisesi, 126.
- Kafkaslar, 57.
- Kafkasyalı memlukler, 169.
- Kalenderi, 184, 188.
- Kanuni Sultan Süleyman, 69-70, 83, 107, 164, 168, 195, 199, 201-202.
- Karal, Enver Ziya, 107.
- Karpat, Kemal, 160-161.
- Katarina-Baltacı ilişkileri, 84.
- Kathleen, 123.
- Kâtip Çelebi, 150.
- Kayseri, 139, 152.
- Kedurie, E., 155.
- Keşifler Çağı, 166.
- Kırım, 89, 147.
- Kız Kalesi, 122.
- Kızılbaş, 184.
- Knolles, 128-29.
- Kocabaşoğlu, Uğur, 39.

- Koloğlu, Orhan, 96-97, 99-100, 163.
- Korias, Adiamantos, 150.
- Köprülü, Fuad, 107, 139, 182.
- Köymen, Mehmet Altay, 107.
- Kurşun, Zekeriya, 166-167.
- Kuyaş, Ahmet, 55.
- Kuzey Afrika, 146-147.
- Kültür Bakanlığı, 108.
- Kürt, 199.
- Kütükoğlu, Mübahat, 139.
- Ladurie, Emmanuel Le Roy, 185.
- Lahsa, 168.
- Laz, 199.
- Leh, 199.
- Lello, Henry, 127.
- Lewis, Bernard, 17, 152, 155.
- Lizbon, 18.
- Londra, 18, 121-122, 129, 159.
- Londra Üniversitesi, 17, 128, 155.
- Macar, 147, 199, - arkeologlar, 147.
- Manisa Lisesi, 16.
- Mantran, Robert, 130.
- Maraşo, Emrah, 191.
- Marmara sempozyumu, 167.
- Marmara Üniversitesi, 178, - Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih, Bölümü, 165.
- Medya, 11, 12, 20-21, 25-28, 31, 34, 40-41, 43, 45, 48-50, 52, 54, 57-58, 60, 63, 65, 67, 70, 72-73, 75-81, 83-84, 86-87, 97-98, 109-110, 137, 158, 166, 191, 193, 197, - tarihçiliği, 18, 45, - egemenliği, 28.
- Medyatik tarihçilik, 97.
- Memluk, - beyleri, 157, - egemenliği, 168, -ler, 156, 171, - sultanları, 86.
- Mısır, 146, 155-157, 167, 174, -lı, 164, 157.
- Milli Eğitim Bakanlığı, 67.
- Milli, -Türk devleti, 142, - tarih, 85, - duygular, 85-86.
- Milliyetçi, 56, 107, 163, 173, 182, - tarihçilik, 168.
- Muhafazakâr, 74, 182, 187.
- Muhteşem Yüzyıl*, 191, 193, 199.
- Mustafa Âli, 202.
- Mustafa Kemal Atatürk, 71, 104, 106, 108, 136, 193.
- Musul, 57.
- Muş, 106.
- Müslüman, 91, 139, 149, 171, 187, 194, 199, -lık, 182, 199.
- Naili, Pertev, 107.
- Naima, 193.
- Namık Kemal İlkokulu, 16.
- Napoli, 107.
- Nasır, Cemal Abdül, 157.
- Necd, 164.
- Nesnel bilgi, 25-28, 31-32, 35-36, 38-39.
- Norveç Konsolosluğu, 123.
- Nuri Bilgin 52, 60, 111-116.

- Ocak, Ahmet Yaşar, 179-184, 186, 189-190.
- Ohio State Üniversitesi, 167.
- Olba (Diocaeseria), 122.
- Orhonlu, Cengiz, 17-18, 104, 139, 152.
- Orta Asya, 168.
- Ortadoğu, 57, 128, 137, 158, 159-160, 173, 178.
- Ortaylı, İlber, 35, 47-48, 53-55.
- Oryantalist akademisyenler, 136.
- Oryantalizm, 195.
- Osman Gazi, 202.
- Osmanlı, 18, 20-21, 25, 36, 44, 47, 55-57, 65, 67, 71, 76-81, 85-86, 89-91, 93, 95-96, 100, 104-105, 107, 109, 111, 114-115, 130, 133-141, 143, 145-158, 160, 162-180, 182, 184, 191, 198, 200, -Arap bütünlüğü, 175, -Arap terminolojisi, 166, - dili, 199, - donanması, 91, - İmparatorluğu, 12, 16, 27, 33, 78, 117, 127-128, 130, 138-143, 147-149, 151, 156, 160, 162, 172-173, 176, 188, 198, - kaftanı, 90, -lılar, 27, 57, 73, 90-91, 107, 144-145, 149-151, 155, 157, 159, 163, 168, 174, 184, 194, 196-197, 202, - milletler topluluğu, 27, 57, - propagandası, 90, - sınırları, 143, - tarihçileri, 36, 127, - tarihçiliği, 138-139, 170, 175, 182, 186, 189, - tarihi, 20, 36, 47, 50, 54, 57, 85, 89-90, 103, 106, 138-142, 152-154, 172, 175, 180, 193, - vakanüvisleri, 144, - yönetimi, 85, 148, 172, 178.
- Osmanlıcılık, 135.
- Othello*, 123-124.
- Otranto, 91.
- Özal, Turgut, 70.
- Özel, Oktay, 61.
- Özerdim, Sami N., 119
- Özlem, Doğan, 30.
- Paris, 64.
- Parry, Vernon J., 128-129.
- Piri Reis, 175, 195.
- Piyasa tarihçiliği, 74, 181.
- Politik, - çekişmeler, 16, - çıkarlar, 178, - konum, 176, - kültür, 169, - öğeler, 140, - beklentiler, 65, 172, - değişim, 155, -tarih modası, 86, - spekülasyon, 71.
- Politikacı, 27, 38, 48, 57-58, 67, 72, 134, 137.
- Polonya, 148.
- Popüler, - tarih, 37, 39, - tarihçilik, 35, 38, 59.
- Portekiz, 18, 171, 175, 201, -li, 149.
- Post-modernizm, 67, 134.
- Postmodern, 40, 74.
- Postmodernist, 32.
- Prescott, Mr., 123
- Prut, 84.
- Putin (Rusya Başbakanı), 84.

- Radikal Kitap*, 55.
 Rasül-Hayme, 162.
 Raymond, André, 155, 157.
 Rifat Ali Ebu el-Hac, 157.
 Roderigo, 124.
 Roma, 187, 198, 202.
 Romen, 199.
 Rönesans, 126, 130.
 Rûm, Abdalları, 188, - Sultanlığı, 198.
 Rumeli, 152, 171, 175, 188.
 Rûmî 169, 175, 188, 198, 202-203.
 Rus, 84, 150, 199, - Çariçesi, 84.
 Rusya, 84, 89, 156.
- Sabancı Üniversitesi, 56.
 Safevilere, 86, 202.
 Sahillioğlu, Halil, 104, 159.
 Sanatkâr, 93, 120.
 Sanatsal yenilikler, 19.
 Sasani, 143, 198.
 Selaniki, 193.
 Selçuklu, - Sultanlığı, 198, - tarihçiliği, 182, - tarihi, 54.
 Selimiye Cami, 135.
 Shakespeare, 126-127.
 Shaw, 155-156.
 Shearer, Moira, 124.
 Sırp, 199.
 Silifke, 122.
 Sosyal, - bilim, 51, - bilimci, 48, - psikoloji, 51, 112, - aksaklıklar, 195.
- Sosyo-ekonomik, - düzenlemeler, 174, - konular, 141, 182.
 Sosyo-kültürel alan, 142.
 Sosyoloji, 18, 68, 91.
 Sözlü tarih, 70.
 Suriye, 146, 157.
 Sünni, 184, 199.
- Şehnâme, 78, 80.
 Şehnâmecilik, 78.
 Şeriat, 143, 157, 171, 174.
 Şerif, Muzaffer, 107.
 Şeyh Bedreddin İsyanı, 188.
 Şeyyal, 155-156.
 Şii, 184, -ler, 143, 171.
- Tarih Mecmuası*, 51.
 Tarih Vakfı 36, 49, 129, 139.
 Tarih-Lenk, 35, 55, 60.
 Tarihçi, 12, 15, 18, 26, 28-29, 31-41, 43, 46-48, 50, 53-57, 61-63, 65, 74, 76, 80, 85, 90, 92-93, 96-97, 99, 104-105, 109-110, 115, 117-118, 126-128, 130, 135-136, 138, 141, 147, 151, 157-158, 164-165, 167, 171, 173, 180-181, 184-185, 192-193, 195-196, -ler, 19, 31, 33-34, 37, 44, 54, 68, 73, 75-76, 84, 89, 93, 129, 138, 142, 152, 154-155, 162, 166, 173, 178, 181-182, 192, -lik, 11-13, 15, 17-18, 20-21, 26, 28, 30-41, 45-47, 49-51, 53-57, 59-61, 63-65, 67, 70-71, 73-76, 83-86, 89-92, 93,

- 95-97, 99, 103-104, 106-107, 109, 114, 116, 129, 133-139, 147-148, 151-154, 156-157, 159, 161-162, 165-168, 171, 173-174, 176-178, 183-186, 189, 193-194, 196-197, 200.
- Thomson, 33, 36.
- Timur, Taner, 111.
- Topkapı Sarayı, 193.
- Toplumsal bilim, 68.
- Toplumsal Tarih*, 36, 96.
- Tosh, John, 31, 185.
- Toynbee, Arnold, 43.
- Trablusgarp, 164.
- Trevelyan, G. M., 39.
- TRT, 108.
- Tukidides, 47.
- Tuna boyları, 89.
- Tunçay, Mete, 36, 96.
- Tunuslu, 163.
- Turan, Osman, 54, 107.
- Turan, Şerafettin, 41, 51, 93, 96, 103-109, 139, 192-193.
- Turancı, 107.
- Turgutlu, 16.
- Tursun Bey, 91.
- Türk, -Arap İlişkileri, 160-161, -Arap terminolojisi, 166, -beylikleri, 91, - devleti, 142, - edebiyatı, 127, 129, - kökenliler, 199, - kültür yaşamı, 117, - kültürü, 121, - ler, 113, 126, 128, 160-161, 163, 183, 202, - milleti, 201, - okurları, 55, - tarihçi, 142-143, 158-159, 162-163, 166-167, - tarihçiliği, 93, 98, 104, 112, 134, 165, 176, - tarihi, 41, 67, 90, - toplumu, 70, 114-115, - yönetimi, 169.
- Türk-Arap İlişkileri İnceleme Vakfı, 161.
- Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA), 163.
- Türk Tarih Kurumu, 56, 68, 108.
- Türkçe, 21, 31, 39, 127-128, 134, 138, 140-141, 185, 200, 203.
- Türkiye, 16, 18, 20, 25, 27, 38, 52-55, 57-58, 61-63, 65, 67, 70, 79, 84, 90-91, 109-110, 115, 127, 135-139, 141-142, 149, 155, 158-159, 161-162, 165, 167, 176, 178, 183-184, 186-187, 189-190, 193, 197, - Cumhuriyeti, 65, 75, 76, 81, 85, 89-91, 104, 109, 111, 115, 117, 133, 136, 142, 161, 192, 197, - Cumhuriyeti Hükümeti, 16, 80.
- Türkiye Bilimler Akademisi Ödül Töreni, 190.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, 71.
- Uzunca Burç, 122.
- Vakanüvis, 25, 78, 144.
- Van, 106.
- Vatankitap*, 55.
- Vatikan, 107.
- Vefai, 188.
- Venedik, 107.
- Viyana, 83.

Wallerstein, Emmanuel, 145,
177.

Walsh, W. H., 29.

Welles, Orson, 124.

Wisconsin Üniversitesi, 160.

Wittek, Paul, 121, 128.

Wordsworth, William, 127.

Yahudi, 171, 194, 199.

Yapı Kredi Kültür Sanat Ya-
yıncılık, 117-118, 120, 140.

Yavuz Sultan Selim, 83.

Yaygın Tarihçilik ve Sorunları,
38.

Yazılı tarih, 70.

Yemen, 147, 157, 168, 202-203.

Yeniçeriler, 89, 169.

Yesevi, 188.

Yınaç, Mükrimin Halil, 83.

Yolaç, Leman, 122.

YÖK, 19, 108.

Yunan, 123, 187, 199.

Yücel, 126-127.

Yücel, Tahsin, 69.

Yüksek Öğretmen Okulu, 15,
17, 50, 129-130.

Zeine, Zeine N., 157.